

STRUČNÝ PRŮVODCE ZÁKONEM
O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Vážení spoluobčané,

do rukou se Vám dostává publikace, jejímž účelem je usnadnit Vám orientaci v systému sociálních služeb, který doznal z důvodu přijetí nového zákona o sociálních službách řadu významných změn. Hlavním posláním zákona o sociálních službách je ochrana práv a oprávněných zájmů lidí, kteří jsou v jejich prosazování oslabeni z důvodu zdravotního postižení, věku či nepříznivé životní situace.

Nová podoba zákona reaguje na běžné podmínky života v naší společnosti a garantuje pomoc a podporu potřebným ve formě, která zaručuje zachovávání lidské důstojnosti, ctí individuální lidské potřeby a současně posiluje schopnost sociálního začleňování každého jednotlivce do společnosti v jeho přirozeném sociálním prostředí.

Tato publikace nemůže a ani si neklade za cíl obeznámit Vás s celým zněním zákona. Chce Vás seznámit se všemi podstatnými náležitostmi a být orientační mapou při poznávání nových zásad poskytování sociálních služeb. Chce Vám ukázat jeho výhody a navést Vaše kroky tak, abyste mohli důstojně kráčet životem.

ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2007.

ZÁKON č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2007 (vyjma některých ustanovení, které nabyly účinnosti již v průběhu roku 2006).

CO MI NOVÝ ZÁKON PŘINÁŠÍ?

Prostředí sociálních služeb je charakterizováno množstvím vztahů mezi lidmi a institucemi, které mají významný vliv na kvalitu života lidí. Jedná se o vztahy, jejichž význam vyžaduje zákonnou oporu z důvodu ochrany práv a oprávněných zájmů těch lidí, kteří jsou oslabeni ve schopnosti je prosazovat.

Hlavním cílem zákona je vytvoření podmínek pro uspokojování přirozených potřeb lidí, a to formou podpory a pomoci při zvládnutí péče o vlastní osobu, v soběstačnosti nezbytné pro plnohodnotný život a v životních situacích, které mohou člověka vyřazovat z běžného života společnosti.

Sociální služby umožňují člověku ohroženému sociálním vyloučením participovat na každodenním životě společnosti, čímž se miní přístup ke vzdělání, zaměstnání a kulturnímu a společenskému životu.

K tomu, aby mohly být naplněny výše uvedené principy, nabízí zákon následující zásadní nástroje:

- Každému člověku garantuje bezplatné sociální poradenství.
- Lidem, kteří jsou závislí na pomoci jiného člověka ve zvládnutí péče o sebe a v soběstačnosti, bude poskytována státem sociální dávka „příspěvek na péči“.
- Lidem, kteří nezvládají svou situaci samostatně nebo s pomocí rodiny a jiných blízkých, nabízí velmi pestrou nabídku sociálních služeb, ze které si mohou svobodně vybírat podle svého uvážení, finančních možností či dalších individuálních preferencí.
- Zákon současně garantuje, že poskytované služby budou pro uživatele bezpečné, profesionální a přizpůsobené potřebám lidí, a to vždy tak, aby v prvé řadě zachovávaly lidskou důstojnost uživatelů a podporovaly je v aktivním přístupu k životu.
- Zákon také vytváří prostor pro spoluúčasť lidí na procesech rozhodování o rozsahu, druzích a dostupnosti sociálních služeb v jejich obci či kraji.

JAKÉ JSOU DRUHY SOCIÁLNÍCH SLUŽEB A KOMU JSOU URČENY?

Sociální služby pomáhají člověku řešit vzniklou nepříznivou sociální situaci. Protože jsou příčiny této situace různé, existuje celá škála druhů sociálních služeb.

Nový zákon vymezuje tři základní oblasti služeb:

- Sociální poradenství jako nedílnou součást všech sociálních služeb.
- Služby sociální péče jako služby, jejichž cílem je zabezpečovat základní životní potřeby lidí, kteří nemohou být zajištěni bez péče jiného člověka.
- Služby sociální prevence, které slouží k předcházení a zabraňování sociálnímu vyloučení lidí ohrožených sociálně negativními jevy.

Sociální služby jsou členěny také podle místa jejich poskytování:

- Terénní služby jsou poskytovány v prostředí, kde člověk žije, tj. především v domácnosti, v místě, kde pracuje, vzdělává se nebo tráví volný čas. Jde například o pečovatelskou službu, osobní asistenci či terénní programy pro ohroženou mládež.
- Za ambulantními službami člověk dochází do specializovaných zařízení, jako jsou například poradny, denní stacionáře nebo kontaktní centra.
- Pobytové služby jsou poskytovány v zařízeních, kde člověk v určitém období svého života celodenně, respektive celoročně žije. Jedná se především o domovy pro seniory či pro lidi se zdravotním postižením, ale také o tzv. chráněné bydlení pro lidi se zdravotním postižením či azylové domy.

Nový systém umožní poskytovatelům přesnější vymezení rozsahu služeb, které poskytují, a zároveň dá uživatelům sociálních služeb možnost výběru takového poskytovatele, který nabízí pro uživatele nejvhodnější sociální službu.

Vedle povinně poskytovaných sociálních služeb existují další doplňkové služby, které si bude moci uživatel zvolit a sjednat s poskytovatelem podle svého výběru.

V zařízeních sociálních služeb s pobytovými službami jsou poskytovány sociální služby také lidem se stabilně zhoršeným zdravotním stavem, kterým musí být zajištěna zdravotní péče. Zákon stanovuje poskytovatelům těchto druhů služeb povinnost zajistit potřebnou zdravotní péči.

Každý ze žadatelů o službu si může vybrat pro sebe tu nejvhodnější, která mu pomůže podpořit vlastní aktivitu vedoucí k řešení nepříznivé situace.

Důležitým principem je možnost kombinace různých druhů služeb a také kombinace služeb s pomocí a podporou ze strany rodiny či jiných lidí.

Mezi služby sociální péče například patří:

osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, odlehčovací služby, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, centra denních služeb, denní a týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením a domovy pro seniory.

Mezi služby sociální prevence například patří:

raná péče, telefonická krizová pomoc, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, terapeutické komunity a sociální rehabilitace.

Příspěvek na péči navazuje na stávající dávky, a to zvýšením důchodu pro bezmocnost, a příspěvkem na péči o blízkou nebo jinou osobu. Pokud jste příjemci těchto dávek, čtěte informace v následující části publikace.

Žadatel o příspěvek musí v první řadě správně podat žádost a uvést všechny požadované informace, tj. kromě osobních údajů také údaje o tom, jakým způsobem má být příspěvek vyplácen, a údaje o tom, kdo a jak bude potřebnou péči zajišťovat.

Následuje proces posouzení stupně závislosti na pomoci jiného člověka, který zahajuje sociální pracovník. Sociální pracovník provede sociální šetření v prostředí, kde žadatel žije.

Poté se žádostí o příspěvek zabývá posudkový lékař úřadu práce, který hodnotí funkční dopady zdravotního stavu na schopnosti žadatele a vychází přitom z výsledku sociálního šetření. Lékař bude ve většině případů pracovat se zdravotní dokumentací žadatele. Žadatel může být vyzván, aby se podrobil speciálnímu lékařskému vyšetření.

Pokud žadatel neumožní provedení sociálního či zdravotního posouzení, pak ztrácí možnost získat příspěvek na péči.

O přiznání příspěvku nakonec rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností. Rozhodnutí o příspěvku na péči je doručeno žadateli a v případě, že je kladné, je žadatel (nyní již příjemce příspěvku) povinen obecnímu úřadu do 15 dnů písemně ohlásit, jakým způsobem mu bude péče zajištěna, pokud tak již neučinil při podání žádosti.

Zákon umožňuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností vyplácet příspěvek v hotovosti (tj. i poštovní poukázkou) nebo bezhotovostně na účet, který příjemce určí.

Nárok na výplatu příspěvku vzniká podáním žádosti o přiznání příspěvku. Příspěvek může být přiznán a vyplácen nejdříve od počátku kalendářního měsíce, ve kterém bylo zahájeno řízení o přiznání příspěvku. Bude tedy obvyklé, že první výplata příspěvku bude zahrnovat výplatu příspěvku i za období, ve kterém probíhalo správní řízení o posouzení nároku na příspěvek. Tato doba se bude obvykle pohybovat v rozmezí 2 až 3 měsíců. Výplata příspěvku v tom případě bude zahrnovat příspěvky za všechny měsíce od podání žádosti. Příspěvek lze použít jako úhradu za péči, kterou zajišťuje poskytovatel sociálních služeb, a samozřejmě také na výdaje, které vzniknou pečující osobě, tj. rodinnému příslušníkovi či jiné osobě, která není poskytovatelem sociálních služeb. Dá se také předpokládat, že oba výše uvedené způsoby bude příjemce kombinovat podle vlastní potřeby.

JIŽ JSEM UŽIVATELEM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB. CO SE PRO MNE VLIVEM NOVÉHO ZÁKONA MĚNÍ?

Změny, které stávající uživatelé sociálních služeb pocítí, lze rozdělit do dvou oblastí. V první řadě by měli uživatelé služeb sledovat postupné zvyšování kvality poskytovaných služeb. V tomto případě však jde o dlouhodobější proces a jeho výsledky určitě budou vnímány uživateli služeb pozitivně.

Pak ovšem nastanou změny takzvané „ze dne na den“. Níže je uváděn výčet těch nejdůležitějších.

- O vybranou službu bude možné žádat přímo poskytovatele, přičemž mezi uživatelem a poskytovatelem bude uzavírána smlouva. Tyto principy se však týkají zejména těch lidí, kteří vstupují do systému služeb nově. Uživateli, kterým je služba poskytována na základě rozhodnutí obce či kraje, je zákonem garantována platnost těchto rozhodnutí až do konce roku 2009, pokud ovšem v této době nenahradí toto rozhodnutí smlouvou. Obdobné ustanovení se týká také rozhodnutí o zařazení do pořadníku čekatelů na umístění do pobytového zařízení sociálních služeb.
- Pokud jste uživateli služeb, u kterých nebylo vydáno rozhodnutí o poskytování služby, budete s největší pravděpodobností vyzváni poskytovatelem k uzavření smlouvy nebo úpravě stávající smlouvy o poskytování služby.
- Váš poskytovatel služby Vás dále musí seznámit, a to pro Vás srozumitelným způsobem, o všech povinnostech, které pro Vás ze smlouvy vyplynou, o vnitřních pravidlech poskytování sociální služby, o způsobu podávání a vyřizování stížností na úroveň služeb a v neposlední řadě společně s Vámi naplánovat průběh poskytování služby tak, aby vycházel z Vašich osobních cílů, potřeb a schopností.

S ohledem na již v současnosti značnou profesionalitu poskytovatelů sociálních služeb je možné předpokládat, že tyto změny proběhnou tak, že je uživatelé služeb budou vnímat jako zlepšení jejich vztahu k poskytovateli.

Změny nastanou i těm lidem, kteří nevyužívají žádné sociální služby, ale jsou závislí na pomoci druhých. V těchto případech pobírají lidé vyžadující péči, ale i pečující osoby od státu finanční prostředky. Jedná se o zvýšení důchodu pro bezmocnost a příspěvek při péči o blízkou nebo jinou osobu.

V současné době existuje několik situací pobírání zvýšení důchodu pro bezmocnost a příspěvku na péči o blízkou nebo jinou osobu (dále jen „PPOB“). Se všemi těmito způsoby se zákon o sociálních službách vypořádává v přechodných ustanoveních. Jedná se zejména o následující situace:

- Příjemci zvýšení důchodu pro bezmocnost (dále jen „bezmocnost“) bude náležet příspěvek na péči v té výši, která odpovídá dosavadnímu stupni bezmocnosti, tj. při částečné bezmocnosti příspěvek ve výši I. stupně závislosti, při převážné bezmocnosti příspěvek ve výši II. stupně závislosti a při úplné bezmocnosti příspěvek ve výši III. stupně závislosti.
- Příjemci částečné bezmocnosti, který je starší 80 let a je o něj pečováno někým, kdo pobírá PPOB, bude náležet příspěvek ve výši II. stupně závislosti.
- Příjemci převážné bezmocnosti, o kterého je pečováno osobou, která pobírá PPOB, bude náležet příspěvek ve výši III. stupně závislosti.
- Dětem, které jsou uznány jako dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči, bude náležet příspěvek ve výši III. stupně závislosti.

V těchto případech příspěvek na péči bude přiznán bez toho, aniž by o něj člověk musel žádat a obdržít jej již za leden 2007. Zvýšení důchodu pro bezmocnost a příspěvek při péči o blízkou nebo jinou osobu bude odejmut k 31. 12. 2006.

JAKÝ VZTAH BUDU MÍT S POSKYTOVATELEM SLUŽEB?

Poskytování sociálních služeb je zákonem o sociálních službách nově založeno na smluvním principu. Sjednávání druhu služby a rozsahu poskytovaných služeb podle individuálních potřeb osob ve smlouvě (včetně konkrétních podmínek poskytování služby) je významným krokem směřujícím k uplatnění svobodné vůle lidí, kterým jsou služby poskytovány. O lidech a jejich potřebách nebude „někým rozhodováno“, ale lidé sami budou účastníky sjednání podmínek poskytované služby. Smlouva současně uživateli služeb umožňuje vymáhat sjednaný rozsah služby a poskytovatele zavazuje k poskytování služby takovým způsobem, který je pro uživatele bezpečný a profesionální.

Smlouva o poskytování sociálních služeb musí být uzavřena v písemné formě s výjimkou případů, kdy to není možné (např. telefonická krizová pomoc) nebo by písemná forma byla kontraproduktivní pro účelné poskytování služby (např. nízkoprahová zařízení pro děti a mládež). Obecně platí, že poskytovatel je povinen smlouvu se zájemcem o službu uzavřít. Charakter smlouvy je soukromoprávní a řídí se příslušnými ustanoveními občanského zákoníku.

Smlouva musí vždy obsahovat následující náležitosti:

- označení smluvních stran,
- druh sociální služby, pro kterou je uzavírána,
- rozsah činností a úkonů v rámci poskytování sociální služby,
- místo a čas poskytování sociální služby,
- výši úhrady za sociální služby a způsob jejího placení,
- ujednání o dodržování vnitřních pravidel stanovených poskytovatelem pro poskytování sociálních služeb,
- výpovědní důvody a výpovědní lhůty,
- dobu platnosti smlouvy.

Poskytovatel sociálních služeb může odmítnout uzavřít smlouvu o poskytování sociálních služeb pouze pokud:

- neposkytuje sociální službu, o kterou člověk žádá (např. žadatel žádá o pobytovou službu poskytovatele pouze ambulantní služby),
- nemá dostatečnou kapacitu k poskytnutí sociální služby, o kterou člověk žádá (např. má plně naplněny lůžkové kapacity),
- zdravotní stav člověka, který žádá o poskytnutí pobytové sociální služby, vylučuje poskytnutí takové sociální služby; tyto zdravotní stavy stanoví prováděcí právní předpis (jedná se především o infekční onemocnění a duševní nemoci).

Jestliže poskytovatel sociálních služeb odmítne uzavřít smlouvu o poskytnutí sociální služby z důvodů výše uvedených, vydá o tom osobě na její žádost písemné oznámení s uvedením důvodu odmítnutí uzavření smlouvy.

Smlouva o poskytování sociálních služeb je uzavírána výhradně mezi uživatelem služby (nebo jeho zákonným zástupcem) a poskytovatelem, který je pro daný druh služby registrován.

Porušení smluvních podmínek a následky z toho vyplývající musí řešit smlouva, přičemž spory z tohoto vyplývající jsou řešeny soudní cestou.

MÁM NÁROK NA SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ?

Sociální poradenství má každý jednotlivec zákonem garantováno jako bezplatné. Vhodné a včasné sociální poradenství často řeší nepříznivé okolnosti v zárodku či alespoň uchrání člověka před nepříznivým dopadem vzniklé situace na něj.

Sociální poradenství se člení na:

- základní sociální poradenství
- odborné sociální poradenství

Základní sociální poradenství musí povinně poskytnout každý poskytovatel sociálních služeb, a to bez ohledu na to, kdo o radu žádá.

Odborné sociální poradenství poskytují specializované poradny. Ty se mohou lišit podle určitého jevu, jako např. projevy domácího násilí, problematika bezdomovectví apod. nebo podle cílové skupiny, lidem se zdravotním postižením, seniorům, rodinám s dětmi apod.

Cílem sociálního poradenství je bezplatná, důvěrná a nestranná pomoc pomáhající lidem při jejich obtížích. Základním principem je, aby lidé netrpěli neznalostí svých práv a povinností, neznalostí dostupných služeb nebo neschopností vyjádřit své potřeby či hájit své oprávněné zájmy.

S ohledem na skutečnost, že základní sociální poradenství bude povinně zabezpečováno každým poskytovatelem sociální služby a současně s přihlédnutím k poměrně husté síti specializovaných poraden lze konstatovat, že potřebné informace jsou a budou dobře dostupné.

MŮŽU SE OBRÁTIT O POMOC NA SVOJI OBEC?

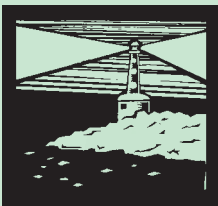
Vaše obec je Vaším přirozeným sociálním prostředím. Pro mnohé je domovem, místem, kde se narodili nebo prožili podstatnou část života. Obcím i krajům ukládá zákon povinnost zajišťovat dostupnost informací o možnostech a způsobech poskytování sociálních služeb a zprostředkovat kontakt mezi uživatelem a poskytovatelem služby, přičemž obce i kraje budou moci využívat informačního systému spravovaného Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Kraje a obce budou vytvářet podmínky pro poskytování sociálních služeb ve svém území a budou ve vzájemné spolupráci stanovovat střednědobé plány poskytování sociálních služeb. Regionální nebo místní podmínky pro uspokojování potřeb lidí mohou být rozdílné, ovšem vždy odpovídající potřebám a možnostem v daném území.

Základem plánování sociálních služeb je spolupráce zadavatelů (obcí, krajů) s uživateli (klienty) a poskytovateli (jednotlivými organizacemi) sociálních služeb při vytváření plánu, vyjednávání o budoucí podobě služeb a realizaci konkrétních kroků. Společným cílem je zajistit dostupnost kvalitních sociálních služeb.

Při plánování sociálních služeb se vychází zejména z porovnání existující nabídky sociálních služeb se zjištěnými potřebami (potenciálních) uživatelů služeb.

Pro úspěšnost plánování je zapotřebí podpora ze strany politické reprezentace, a to jak při zahajování plánování, tak i v jeho průběhu a při uskutečňování reálných činností směřujících např. k rozšíření nabídky služeb, zvyšování jejich efektivity a spolupráci různých subjektů při zajišťování potřebných služeb. Plán bývá zpracováván obvykle na rozmezí několika let a po uplynutí tohoto období se celý plánovací cyklus opět opakuje.

KDE DOSTANU POTŘEBNÉ INFORMACE?

Jak již bylo uvedeno, potřebné informace nebo alespoň nasměrování ke zdroji informací můžete získat u každého poskytovatele sociálních služeb a mnohé se můžete dozvědět na svém obecním nebo krajském úřadu.

Taktéž již je a bude mnoho informací dostupných na Internetu, a to především na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí, ale také na stránkách krajských a obecních úřadů.

Častokrát se však dostanete do situace, kdy budete potřebovat velmi konkrétní informace. V tom případě Vám doporučujeme vyhledat nejbližší občanskou poradnu nebo přímo specializovanou poradnu.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

odbor sociálních služeb

Na Poříčním právu 1

128 01 Praha 2

Tel.: +420 221 921 111

Elektronická podatelna MPSV ČR: posta@mpsv.cz.

Internetové stránky: www.mpsv.cz

**RÁDI VÁM SAMOZŘEJMĚ PORADÍ PÍSEMNĚ I OSOBNĚ PRACOVNÍCI ODBORU
SOCIÁLNÍCH SLUŽEB MPSV ČR, A TO VŽDY VE STŘEDU OD 14 DO 17 HODIN.**

© Ministerstvo práce
a sociálních věcí
2006